

توسعه چارچوب مفهومی مدیریت ارزش مبنا در مکان های فرهنگی تاریخی

(با نگاهی به فرهنگ اسلامی)

پیروز حناچی^۱، فاطمه ملازاده^۲، سمیه فدائی نژادبهرامجردی^۳

چکیده

در دهه های اخیر بدنبال تحولات صورت گرفته در نگرش به میراث فرهنگی و ارزش های آن، رویکرد مدیریت مکان های فرهنگی-تاریخی نیز دستخوش تغییرات و دگرگونی هایی گردیده است. رویکرد ارزش مبنا به عنوان رایج ترین رویکرد مدیریتی از اواخر قرن بیستم مورد توجه مجامع علمی در سطح بین المللی قرار گرفته است. این رویکرد که به واسطه منشور بورا (ایکوموس استرالیا، ۱۹۷۹) به جامعه حفاظتی ارائه گردید، از طریق تجربیات عملی مؤسسه ی حفاظتی گتی و نظریه های افرادی همچون جیمز کر توستوسه یافت و بعدها به سازمان ها و مؤسسات بین المللی دیگری راه یافت. بررسی اسناد بین المللی، نظریه های مرتبط، جایگاه و اولویت ارزش های میراث فرهنگی در قرآن کریم و نهایتاً مدیریت بر مبنای نظام ارزشی فرهنگ اسلامی نشانگر آن است که رویکرد ارزش مبنا، پاسخی مناسب برای شناخت جنبه های پیچیده و در حال توسعه میراث ارائه می نماید که هدف اصلی آن حفظ اهمیت معنایی مکان و ارتقاء ارزش هایی است که توسط همه ی گروه های جامعه به آن نسبت داده می شود و دستیابی به این هدف از طریق برنامه ی مدیریتی ساختار یافته و مبتنی بر سیستم ارزشی جامعه میسر می گردد. از این رو مقاله حاضر از طریق بازخوانی اسناد، دستورالعمل های عملیاتی سازمان های بین المللی از یک سوی و دیدگاه های صاحب نظران و جایگاه میراث فرهنگی و ارزش های آن در فرهنگ اسلامی از سوی دیگر، با بهره گیری از روش کیفی و راهبرد تحلیل محتوا در پی توسعه چارچوب مفهومی مدیریت ارزش مبنا از طریق ارائه فرآیند کلی برنامه ی مدیریتی می باشد. بر مبنای چارچوب مفهومی مدیریت ارزش مبنا در این مقاله، اهمیت معنایی مکان که خود در برگیرنده ارزش های ملموس و ناملموس میراث است و بر مبنای سیستم ارزشی جامعه اسلامی و مد نظر قرار دادن اولویت بندی آن ها از دیدگاه قرآن کریم تنظیم می گردد به عنوان هسته ی اصلی چارچوب پیشنهادی معرفی می گردد. به منظور حفظ اهمیت معنایی مکان باید سه مرحله درک مکان، سیاست گذاری و مدیریت مورد توجه واقع شوند و این فرآیند به واسطه مشارکت متخصصان حفاظت، جامعه محلی و ذینفعان محقق می گردد.

واژه های کلیدی: چارچوب مفهومی، ارزش، مدیریت ارزش مبنا، مکان های فرهنگی-تاریخی، فرهنگ اسلامی

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۶/۱۰

تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۹/۱۰

شماره ۳-۷
پاییز ۱۳۹۶

فصلنامه
علمی-پژوهشی

نقش
جهان

توسعه چارچوب مفهومی مدیریت ارزش مبنا در مکان های فرهنگی تاریخی

hanachee@ut.ac.ir

۱ استاد دانشکده معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

fateme_molazade@ut.ac.ir

۲ کارشناسی ارشد مرمت و احیا بناها و بافت های تاریخی، دانشکده معماری پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۳ استادیار دانشکده معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول) sarafadaei@ut.ac.ir

مقدمه

در دهه‌های اخیر فرآیند مدیریت مکان‌های فرهنگی تاریخی دستخوش تحولات اساسی و بنیادین شده است، نقطه آغازین این تغییرات را می‌توان نشست مجمع عمومی ایکوموس استرالیا در سال ۱۹۷۹ میلادی دانست. منشور بورا سرآغازی در زمینه کاربست رویکرد ارزش مینا در فرآیند مدیریت مکان‌های میراثی به شمار می‌آید که به واسطه نسخه‌های بازنگری شده‌ی آن، اقدامات متعدد مجامع و سازمان‌های بین‌المللی و نظریات صاحب‌نظران، این رویکرد به عنوان رایج‌ترین نگرش در مدیریت مکان‌های میراثی، توجه متخصصان امر حفاظت را به خود جلب کرده است. یونسکو و نهادهای مشاوره دهنده آن اذعان دارند «مدیریت ارزش مینا به عنوان پاسخی مناسب برای شناخت و حفاظت جنبه‌های پیچیده و در حال توسعه میراث فرهنگی است» [۱].

بهترین روش به منظور مدیریت حفاظت از مکان‌های میراثی در نقاط مختلف جهان و به ویژه کانادا، استرالیا و آمریکا، رویکرد ارزش مینا می‌باشد؛ این رویکرد بر جنبه‌های گوناگون توسعه جوامع و تکامل آن‌ها در گذر زمان توجه دارد. «اهمیت معنایی مکان» یا به عبارتی ارزش‌های منتسب به مکان از سوی جامعه محلی، ذینفعان و متخصصان هسته‌ی اصلی تشکیل‌دهنده فرآیند مدیریت ارزش مینا هستند که براساس آن‌ها می‌توان به هدایت و راهبری تصمیمات پرداخت [۲] و این در حالیست که قرآن کریم به عنوان بهترین فرهنگ‌نامه و خاستگاه ارزش‌های جامعه اسلامی نیز، بارها بر میراث فرهنگی و ارزش‌های آن به طور غیرمستقیم تأکید نموده به طوری که با استنباط از برخی آیات آن، می‌توان ارزش‌های منتسب به میراث فرهنگی را اولویت‌بندی نمود و در تنظیم چارچوب سیاستگذاری مبتنی بر سیستم ارزشی جامعه اسلامی به کار بست [۳]. بنابراین با توجه به نقش اساسی برنامه‌ی مدیریتی ارزش مینا به عنوان ابزاری که هدف آن بهره‌گیری از تمام گروه‌های جامعه در حفاظت از ارزش‌های مکان فرهنگی-تاریخی است، این مقاله می‌کوشد تا از طریق توسعه‌ی چارچوب مفهومی مدیریت ارزش مینا در مکان‌های فرهنگی-تاریخی مبتنی بر بازخوانی کنوانسیون‌ها، دستورالعمل‌های عملیاتی سازمان‌ها و مؤسسات بین‌المللی و تحلیل نظریه‌های مرتبط با آن و بررسی نظام ارزشی میراث از دیدگاه فرهنگ اسلامی به سوال اصلی پژوهش پاسخ دهد.

از این رو، روش تحقیق بر مبنای محتوای سؤال تحقیق و نیل به هدف، از نوع کیفی انتخاب گردیده و با بهره‌گیری از راهبرد «استدلال منطقی» و تکنیک «تحلیل محتوا» و «استنتاج منطقی» تلاش دارد تا علاوه بر بازخوانی اسناد بین‌المللی، نظریه‌های صاحب‌نظران و فرهنگ اسلامی به واکاوی محتوایی آنها بپردازد. همچنین از تکنیک‌های مطالعه و مشاهده اسنادی، به عنوان ابزارهای تحقیق استفاده شده است.

بازخوانی کنوانسیون‌ها و اسناد بین‌المللی مرتبط با مدیریت ارزش مینا در مکان‌های فرهنگی-تاریخی

این بخش از مقاله به بازخوانی اسناد و کنوانسیون‌های مرتبط با مفهوم مدیریت ارزش مینا می‌پردازد. برخی از این اسناد صراحتاً به ارائه تعاریف و حتی فرآیندی مشخص به منظور تدوین برنامه‌ی مدیریتی مبتنی بر «اهمیت معنایی مکان» پرداخته و برخی دیگر صرفاً به ارائه اصول مدیریت ارزش مینا و معرفی برخی از مولفه‌های کلیدی آن اکتفا نموده‌اند. در ادامه دستورالعمل‌های عملیاتی برخی از سازمان‌ها و مؤسسات تخصصی مربوط به حفاظت از مکان‌های فرهنگی-تاریخی مورد واکاوی قرار می‌گیرد که در سطح بین‌المللی از اعتبار ویژه‌ای در حوزه حفاظت برخوردار می‌باشند و مفهوم «مدیریت ارزش مینا» به واسطه انتشار تجربیات، اقدامات عملی و راهنماهای عملیاتی آن‌ها توسعه یافته است.

بازخوانی کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط با مدیریت ارزش مینا در مکان‌های فرهنگی-تاریخی بازخوانی تحلیلی کنوانسیون‌های بین‌المللی بیانگر آن است که تا پیش از تصویب منشور بورا در سال ۱۹۷۹م، رویکرد غالب جامعه حفاظتی در مدیریت میراث فرهنگی، رویکردی سنتی (کالبد محور) بوده است؛ لیکن با تصویب سند بورا رویکرد «مدیریت ارزش مینا» در مکان‌های فرهنگی-تاریخی مطرح گردید که توسط متخصصان و جوامع حرفه‌ای حوزه‌ی حفاظت با ظهور "جنبش حفاظت مدرن" در دنیای غرب مورد پذیرش قرار گرفت؛ تمرکز اصلی آن بر حفاظت مصالح به عنوان یادمان‌ها و مکان‌هایی برای نسل‌های آینده بود. براساس این رویکرد کارشناسان و متخصصان حفاظت شروع به شناسایی و تعریف آثاری که نیاز به حمایت و حفاظت داشت، نمودند [۴ و ۱]. تمرکز اصلی رویکرد سنتی بر حفاظت از کالبد و فیزیک بافت می‌باشد، رویکردهای آغازین حفاظت در قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ و جنبش حفاظت و نظریه‌های فیلسوفانی همچون ریگل

در کنار توسعه مفهوم میراث جهانی و گسترش فهرست میراث جهانی می‌تواند مصادیقی برای این رویکرد باشند [۵] و [۶]. از مصادیق بارز رویکرد مدیریت سنتی (کالبدمحور) می‌توان به محتوای منشور و نیز اشاره نمود [۷]. بر اساس این رویکرد حفاظت و تبیین مفهوم میراث برعهده‌ی مقامات سیاسی، مسئولین و متخصصان حفاظت بود. بنابراین از آنجایی که جوامع و ساکنان بومی نقشی در تحقق آن نداشتند می‌توان این رویکرد را متخصص مبنای معرفی نمود [۸ و ۹]. از این رو، در اواسط قرن ۲۰ میلادی رویکرد سنتی در مدیریت میراث فرهنگی از طریق آموزه‌هایی همچون منشور ونیز و سازمان‌هایی همچون ایکوموس رایج گردید لیکن پس از پانزده سال منشور بورا در راستای تکمیل مفاهیم منشور ونیز به ارائه مفاهیم جدیدی در مدیریت مکان‌های میراثی پرداخت که می‌توان این رویداد را نقطه‌ی آغازین برای توسعه رویکرد ارزش مبنای مدیریت مکان‌های فرهنگی-تاریخی تلقی نمود، که در ادامه به واسطه تصویب نسخه‌های بازنگری شده منشور بورا در سال‌های ۱۹۹۹ و ۲۰۱۳ میلادی این مفهوم تدقیق گردیده و چارچوبی برای فرآیند مدیریت ارائه شد. پیش از تصویب منشور بورا و بالاخص نسخه بازنگری شده آن در سال ۱۹۹۹ میلادی، منشور آمستردام مصوب سال ۱۹۷۵ میلادی با طرح موضوع حفاظت و سیاستگذاری فراگیر و مشارکت همه گروه‌های ذینفع در فرآیند برنامه‌ریزی و سیاستگذاری به منظور حفاظت میراث فرهنگی [۱۰] به برخی از عناصر اصلی و کلیدی مدیریت ارزش مبنای اشاره می‌نماید لیکن به صورت مستقیم از رویکرد ارزش مبنای در سیاستگذاری و مدیریت سخنی به میان نمی‌آورد.

به علاوه، منشور نارا مصوب سال ۱۹۹۴ میلادی در رابطه با ارزش‌ها، اصالت و رابطه آن‌ها با مدیریت میراث به این مفهوم اشاره می‌کند: «اصالت به عنوان عامل کیفیت بخش اصلی مرتبط با ارزش‌ها می‌باشد. دریافت اصالت در تمام مطالعات علمی میراث فرهنگی، حفاظت و مدیریت و هم چنین فرآیند ثبت ملی و جهانی نقش مهمی ایفا می‌کند» [۱۱]. منشور نارا بر مفهوم اصالت و ارزیابی آن به مثابه عامل کیفیت بخش اصلی مرتبط با ارزش‌های میراثی در فرآیند مدیریت برای مکان‌های میراثی تأکید دارد. براین اساس ارزیابی اصالت به عنوان یکی از گام‌های اصلی در فرآیند "مدیریت ارزش مبنای" به شمار می‌آید. منشور بورا (۱۹۹۹) از مهم‌ترین اسنادی است که صراحتاً به ارزش‌های متنوع مکان، رابطه بین آن‌ها و مدیریت میراث اشاره کرده است و چارچوبی برای مدیریت میراث فرهنگی ارائه نموده است. این منشور هدف از حفاظت و مدیریت میراث را

شکل ۱. چارچوب ارائه شده توسط منشور بورا (۱۹۹۹) منبع: [۱۲]

نگهداشت "اهمیت معنایی" مکان معرفی می‌نماید و نقش بنیادین "اهمیت معنایی" مکان را به مثابه معیاری کلیدی که در برگیرنده‌ی همه ارزش‌های ملموس و ناملموس است مورد توجه قرار می‌دهد. رویکرد مدیریت مبتنی بر "اهمیت معنایی" مکان، نخست در استرالیا و سپس در کانادا و آمریکا و به تدریج به واسطه برخی مؤسسات در بریتانیا رایج می‌گردد. فرآیند پیشنهادی منشور بورا به منظور مدیریت مبتنی بر "اهمیت معنایی" مکان شامل گام‌های مختلفی است (شکل ۱).

پس از بازنگری و اعمال برخی تغییرات جزئی در نسخه‌ی ۲۰۱۳ منشور بورا به صورت شکل شماره دو تکمیل گردیده است.

بررسی فرآیند ارائه شده توسط منشور بورا در زمان‌های مختلف نشانگر نقش کلیدی مفهوم "اهمیت معنایی" مکان در مدیریت مکان‌های فرهنگی-تاریخی است. در این منشور منظور از اهمیت معنایی مکان؛ "ارزش زیبایی‌شناختی"، "تاریخی"، "علمی" و "اجتماعی" برای نسل گذشته، حال و آینده است. اهمیت معنایی مکان مفهومی است که به ارزیابی ارزش‌های مکان‌ها کمک می‌نماید [۱۲]. نمودار دوم که در سال ۲۰۱۳ میلادی در

در تمام فرآیند مدیریتی باید تمام جامعه محلی و دستفغان مشارکت داشته باشند.

مکان باید براساس درک و شناخت جامع ارزش های ملموس و ناملموس میراث باشد؛ از جمله روش های شناخت ارزش ها می توان به مشاوره با مردم محلی، مستندنگاری سیستماتیک و تحقیقات شفاهی اشاره نمود. از این رو، منشور نیوزیلند پایه مدیریت حفاظت از مکان های میراثی را در ارزیابی اهمیت معنایی مکان و ارزش های منتسب به آن می داند و اولویت بالایی برای اصالت و یکپارچگی مکان قائل است [۱۴].

در سال ۲۰۱۱ میلادی مجمع جهانی ایکوموس سند دیگری در والتا، مالت تصویب نمود که در آن منشور به ارائه تعاریف پلان مدیریتی و اصول تدوین آن پرداخت. برنامه ی مدیریتی به مثابه ابزاری برای نیل به اهداف مدیریت ارزش منبنا می باشد که توجه به نظرات ساکنین بومی و مدیریت مبتنی بر شناخت جامع ارزش ها در تهیه ی آن اهمیت دارد [۱۵].

بازخوانی دستورالعمل های عملیاتی سازمان های بین المللی مرتبط با مدیریت ارزش منبنا در مکان های فرهنگی تاریخی همانگونه که در بخش اسناد و کنوانسیون های مرتبط با رویکرد مدیریت ارزش منبنا بررسی گردید؛ منشور بورا می توان نقطه آغازین تبیین رویکرد ارزش منبنا در مدیریت مکان های فرهنگی-تاریخی برشمرد که به تدریج این مفهوم به واسطه یونسکو و مؤسساتی مانند گتی، میراث انگلیس و بنیاد لاناری انگلیس توسعه یافت و در حال حاضر به عنوان یکی از رایج ترین و پرکاربردترین رویکردهای حفاظتی در مجامع علمی حفاظت در سطح بین المللی مطرح است. لذا این بخش به بازخوانی دستورالعمل های عملیاتی سازمان های بین المللی مرتبط با مدیریت ارزش منبنا در مکان های فرهنگی تاریخی می پردازد.

سازمان یونسکو؛ در ارتباط با انواع رویکردهای مدیریت مکان های میراثی چنین اذعان می کند: «در سال های اخیر دو رویکرد اصلی برای مدیریت میراث فرهنگی به کار گرفته شده است: نخست رویکردی که کنوانسیون میراث جهانی از آن با عنوان "رویکرد سنتی" یاد می کند و دیگری رویکرد "ارزش منبنا" یا "مبتنی بر ارزش ها" است. این رویکرد در حال حاضر بر بیشتر سیستم های مدیریتی جهان غرب حاکم است و مناسب تر از رویکرد سنتی می باشد» [۱]. چرا که رویکرد سنتی تمام جوانب میراث را مورد نظر قرار نمی دهد و می توان گفت مهم ترین ضعف آن، عدم حضور ذی نفعان و استفاده کنندگان در فرآیند تصمیم سازی، و دیگری وابستگی آن به حمایت و بودجه دولتی است [۴] در حالی که رویکرد ارزش منبنا در اغلب موارد، پاسخی

شکل ۲. چارچوب ارائه شده در نسخه بازنگری شده منشور بورا (۲۰۱۳) برای مدیریت مبتنی بر اهمیت معنایی مکان فرهنگی تاریخی، منبع: [۱۳]

منشور بورا ارائه گردید علاوه بر برخی تغییرات جزئی به نقش مهم جامعه محلی و ذینفعان در فرآیند مدیریت ارزش منبنا تاکید نموده است.

در ادامه، منشور ایکوموس ۲۰۰۸ مصوب شانزدهمین مجمع عمومی ایکوموس در کبک کانادا با ارائه بند ششم، اساس مدیریت و حفاظت مکان میراثی را ارزیابی اهمیت معنایی مکان، اصالت و یکپارچگی آن مکان معرفی می کند؛ براساس منشور کبک سال ۲۰۰۸ م، ارزیابی اعتبار و اهمیت معنایی مکان که در برگزیده ارزش های استحصال از مکان میراثی است، در کنار ارزیابی مفاهیم اصالت و یکپارچگی نقش اساسی در روند مدیریت ارزش منبنا می کند. در سال ۲۰۱۰ میلادی منشور ایکوموس نیوزیلند با تأکید بر اینکه برنامه مدیریتی باید بخشی از برنامه ی حفاظتی مبتنی بر ارزش ها باشد فرآیندی را برای حفاظت از مکان های دارای اهمیت معنایی ارائه می دهد. براساس بند دوم این سند، مدیریت حفاظت

شکل ۳. فرآیند مدیریت و برنامه‌ریزی میراث فرهنگی مبتنی بر رویکرد سنتی، منبع: [۱]، بازترسیم نگارندگان

مناسب برای شناخت همه جانبه میراث فرهنگی ارائه می‌کند و براساس آن مفهوم ذی نفعان و ارزش‌های مکان به عنوان هسته‌ی اصلی برنامه‌های مدیریتی می‌باشند. از این رو، میراث فرهنگی صرفاً به واسطه ارزش‌های ذاتی خود سنجش نمی‌شود بلکه مردم محلی و ذینفعان قانونی، ارزش‌هایی را به میراث فرهنگی نسبت می‌دهند. در این صورت آثار میراثی در یک فرآیند اجتماعی و بیرونی قرار خواهند گرفت، لذا هدف اصلی مدیریت در این رویکرد نگهداری صرف میراث نخواهد بود و حفاظت از ارزش‌هایی که توسط ذی نفعان به آن‌ها نسبت داده‌اند تکمیل کننده این هدف خواهد بود [۱۶].

سازمان جهانی یونسکو با ارائه شکل‌های ۳ و ۴ مقایسه فرآیند مدیریت و برنامه‌ریزی را در دو رویکرد سنتی و ارزش مبنا نشان داده است، مهم‌ترین تفاوتی که مشاهده می‌گردد عدم توجه به ارزش‌ها، اهمیت معنایی مکان و ارزیابی آن‌ها در فرآیند برنامه‌ریزی و مدیریت سنتی است. به نظر می‌رسد یونسکو بین حفاظت و مدیریت تفاوتی قائل نیست چرا که هر دو دارای فرآیند برنامه‌ریزی یکسانی می‌باشند حال آنکه در برخی از کنوانسیون‌ها هم چون منشور نیویورک (۲۰۱۰) و والتا (۲۰۱۱) ایکوموس و نظریه‌های صاحب نظرانی چون ورتینگ و باند (۲۰۰۸)، این دو مقوله جدای از هم معرفی شده‌اند.

شکل ۴. فرآیند مدیریت و حفاظت ارزش مبنا، منبع: [۱]، بازترسیم نگارندگان

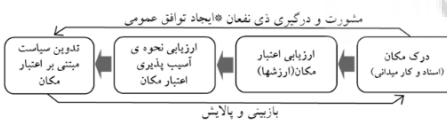

بررسی‌ها نشان می‌دهد در میان نهادهای بین‌المللی، کنوانسیون میراث جهانی از همان ابتدا براساس رویکرد ارزش مبنا کار خود را آغاز کرده است. تمرکز اصلی آن بر اساس شناسایی و حفاظت از ارزش برجسته‌ی جهانی یا به عبارتی اهمیت معنایی مکان است و هدف اصلی مدیریت میراث جهانی، ضمانت حفاظت (حمایت) یا نگهداری طولانی مدت ارزش برجسته جهانی یک اثر است [۱]. پس از بررسی دیدگاه یونسکو نسبت به رویکرد ارزش مبنا در مدیریت مکان و بررسی فرآیند پیشنهادی آن، مؤسسه حفاظتی گتی به عنوان یکی از مؤسسات معتبر بین‌المللی است که پس از منشور بورا، تجربیات عملی خود را در رابطه با حفاظت و مدیریت مکان‌های میراثی با رویکرد ارزش مبنا منتشر نموده است.

مؤسسه حفاظتی گتی (GCI)؛ در دهه‌های اخیر به ویژه از آغاز قرن بیست و یکم اغلب مطالعات این مؤسسه بر محور ارزش و مدیریت مکان با رویکرد ارزش مبنا بوده است در واقع تعاریف سازمان و مؤسسات دیگر نیز برگرفته از اصولی است که منشور بورا و مؤسسه گتی ترویج داده‌اند. بر مبنای تعریف مؤسسه گتی؛ «مدیریت ارزش

شکل ۵. نمودار فرآیند مدیریت حفاظت مبتنی بر اهمیت معنایی مکان، منبع: [۱۹]، بازترسیم نگارندگان

مبنا عملیات هماهنگ و ساختار یافته‌ی سایت میراثی با هدف اولیه حفاظت از "اهمیت معنایی مکان" است که به واسطه ضوابط و معیارهای مشخص، مقامات حکومتی یا سایر صاحبان اثر، کارشناسان رشته‌های مختلف و سایر شهروندان که منافع مشروع و قانونی دارند، تعریف می‌گردد» [۱۷]. این مؤسسه نیز چنین اذعان دارد که رویکرد ارزش مبنا در مدیریت مکان با تجزیه و تحلیل ارزش‌ها و اهمیت معنایی منسوب به میراث فرهنگی آغاز می‌گردد و در مرحله بعد، نحوه‌ی مدیریت مؤثر و کارایی این ارزش‌ها را مورد توجه قرار می‌دهد، در حقیقت این‌گونه

شماره	ادبیات مدیریت ارزش مینا	سال	عنوان سند سازمان/مؤسسه	دیدگاه اصلی / چارچوب پیشنهادی برای تدوین برنامه مدیریت ارزش مینا
۲	۱۹۹۴	منشور نارا		- توجه بر اصالت و ارزیابی آن به عنوان عامل کیفیت بخش اصلی مرتبط با ارزش های میراث در فرآیند مدیریت و برنامه ریزی برای مکان میراثی
۳	۱۹۹۹	منشور بورا		- هدف اساسی از مدیریت مکان نگه داشت اهمیت فرهنگی مکان است. اهمیت معنایی مکان علاوه بر ارزشهای تاریخی، زیبایی شناختی و علمی، شامل ارزش اجتماعی و صفات و ویژگی های مکان میراثی می باشد. - این منشور به منظور تدوین برنامه مدیریتی ارزش مینا چارچوب زیر را ارائه می دهد
۴	۲۰۰۸	منشور ایکوموس کبک		شناخت و سنجش اهمیت، مفهوم و منزلت فرهنگی ثروت های فرهنگی - تاریخی اصلی مهم در مدیریت ثروت های فرهنگی به شمار می رود.
۵	۲۰۱۰	منشور ایکوموس نیوزیلند		- لزوم داشتن پلان حفاظت به صورت مستقل و جدا از پلان مدیریت اما در راستای آن - مدیریت حفاظت مکان باید بر اساس درک و فهم ارزش های میراث فرهنگی ملموس و ناملموس باشد.
۶	۲۰۱۱	هفدهمین مجمع عمومی ایکوموس در والتا، مالت		- تاکید بر لزوم داشتن برنامه مدیریتی مبتنی بر ارزش ها و تفکیک برنامه حفاظتی و مدیریتی ارائه ویژگی های پلان مدیریتی به عنوان ابزاری برای نیل به اهداف مدیریت ارزش مینا - ذینفعان و ارزش های آنان را شناسایی نماید، اهداف حفاظت را مشخص نماید، درگیری های احتمالی را شناسایی کند - ابزارها و روش های فنی، اداری، مالی و قانونی را مشخص کند - نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها را ارائه نماید و نهایتاً - استراتژی های مناسب برای کار در اقدامات خاص را تعریف کند.
۷	۲۰۰۳	موسسه گتی The Getty Institute		- مدیریت ارزش مینا عملیات هماهنگ و ساختار یافته سایت میراثی با هدف اولیه حفاظت از اهمیت معنایی مکان است که به واسطه ضوابط و معیار مشخص، مقامات حکومتی یا سایر صاحبان اثر(گروه های سنتی با روابط خاص)، کارشناسان رشته های مختلف و شهروندان دیگر که منافع مشروع و قانونی دارند، تعریف می گردد. - تاکید بر توجه به ارزش های جدید هم چون ارزش اجتماعی در کنار ارزشهای سنتی چون ارزش تاریخی، زیبایی شناختی و ...
۸	۲۰۰۸	میراث انگلیس English Heritage		- اساس تدوین برنامه مدیریت، ارزیابی اهمیت مکان است. اهمیت (انتخاب) مکان باید به منظور نگه داشت ارزش های میراث مدیریت گردد. این مؤسسه، مدیریت ارزش مینا را معادل مدیریت تغییر و حتی مدیریت پایداری دانند. - هر کسی باید بتواند در نگه داری از محیط تاریخی سهمین باشد. - برای تدوین برنامه مدیریتی مبتنی بر ارزشها مراحل زیر پیشنهاد می گردد: ۱- خلاصه گزارش ۲- معرفی ۳- درک مکان ۴- ارزیابی اهمیت معنایی مکان ۵- بررسی مسائل ۶- سیاست های حفاظتی / مدیریتی ۷- منابع و ضمانت
۹	۲۰۱۲	بنیاد لاطاری میراث Heritage Lottery Fund		- مدیریت ارزش مینا یعنی مدیریت کارای تعبیرات و جلوگیری از آسیب یا حذف ارزش های مکان. این بنیاد یکی از شرایط اصلی اختصاص بودجه به سرمایه گذار را تهیه پلان جامع مدیریتی مبتنی بر ارزش ها قرار داده است.
۱۰	۲۰۱۳	سازمان یونسکو UNESCO		- اساس رویکرد ارزش مینا در مدیریت مکان فرهنگی تاریخی، ارائه بیانیه اهمیت معنایی و کاربرد آن در تعیین استراتژی های مدیریتی است. - ارزش به عنوان نیروی محرک در تصمیم سازی، ماهیت ایستا ندارد و وابسته به گروه های اجتماعی است.

جدول ۱. جمع بندی کنوانسیون ها، دستورالعمل های عملیاتی مرتبط با مدیریت ارزش مینا مکان فرهنگی تاریخی، منبع (نگارندگان)

تجزیه و تحلیل سیستماتیک ارزش ها، این رویکرد را از نگرش های سنتی متمایز می نماید. منابع اطلاعاتی متعددی به منظور تعیین ارزش های میراث وجود دارد لیکن یکی از مهم ترین و مؤثرترین آن ها ذی نفعان قانونی

عرفی میراث فرهنگی هستند که می تواند شامل جامعه محلی، متخصصان حفاظتی و سازمان های مرتبط باشند. به عقیده این مؤسسه فرآیند پیشنهادی منشور بورا به منظور برنامه ریزی و مدیریت مبتنی بر ارزش ها

عرفی میراث فرهنگی هستند که می تواند شامل جامعه محلی، متخصصان حفاظتی و سازمان های مرتبط باشند. به عقیده این مؤسسه فرآیند پیشنهادی منشور بورا به منظور برنامه ریزی و مدیریت مبتنی بر ارزش ها

نیازمند ادغام ارزش‌های فرهنگی محلی است که می‌باید هر جامعه‌ای به این مهم توجه نماید [۱۸].

بنیاد لاتاری میراث؛ در سال‌های اخیر بنیاد لاتاری میراث انگلیس اساس کار خود را بر پایه مفهوم مدیریت ارزش مینا قرار داده است؛ هدف آن حفاظت از دارایی‌های میراثی و در واقع انتقال آن‌ها به دست آیندگان است. از این رو، این هدف با فسیل نمودن مکان‌ها حاصل نمی‌گردد و صرفاً با مدیریت کارای تغییرات و جلوگیری از تخریب ارزش‌هایی که خاص مکان هستند، میسر می‌گردد. بنابراین پلان مدیریت حفاظت می‌تواند به عنوان ابزاری برای دستیابی به این هدف باشد [۱۹]. یکی از شروط اصلی این بنیاد برای اختصاص بودجه به سرمایه‌گذار، تنظیم برنامه مدیریتی مکان مبتنی بر ارزش‌ها می‌باشد. در کتابچه راهنمای این کمیته که به منظور مدیریت حفاظت میراث فرهنگی منتشر کرده است پس از ارائه تعریف پلان یا بیانیه مدیریت حفاظت که شامل سندی است که اهمیت معنایی مکان و نحوه‌ی حفاظت از آن را در هر کاربری جدید، تغییر یا تعمیر و مدیریت مکان شرح می‌دهد، فرآیندی را به منظور تدوین چنین پلانی ارائه می‌دهد که در شکل ۵ قابل مشاهده است.

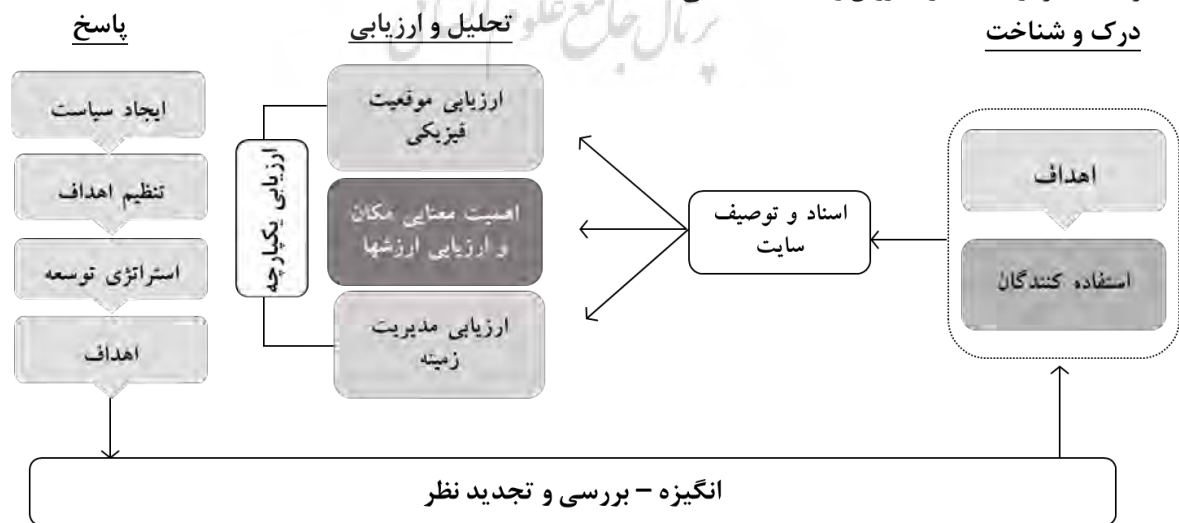
میراث انگلیس؛ در سال‌های اخیر در پی تحولاتی که در مفهوم و رویکرد مدیریت مکان‌های فرهنگی - تاریخی ایجاد گردیده است کتابچه راهنمایی را مبنی بر ارائه اصول و سیاست‌های مدیریت میراث در سال ۲۰۰۸ منتشر نموده است که در آن بر ضرورت مدیریت مکان دارای اهمیت معنایی به منظور پایدار نمودن ارزش‌های آن تأکید نموده است. این مؤسسه معتقد است که همه افراد جامعه باید قادر به مشارکت در حفاظت از محیط زیست تاریخی خود باشند، حفاظت مکان در واقع فرآیند مدیریت تغییر در مکان دارای ارزش و اهمیت معنایی است

به گونه‌ای که بتواند ارزش‌های میراثی آن را پایدار نماید و فرصت‌های مناسبی را برای آشکار نمودن و ارتقاء این ارزش‌ها برای نسل حال و آینده شناسایی نماید [۲۰]. بررسی دستورالعمل‌های اجرایی میراث انگلیس حاکی از آنست که این مؤسسه حفاظت را به نوعی مدیریت تغییر تعریف می‌نماید و بدین ترتیب چارچوبی را مبتنی بر ارزش‌ها و اهمیت معنایی مکان ارائه می‌نماید.

واقعیت آنست که تمام کنوانسیون‌هایی که در سال‌های اخیر و به ویژه بعد از منشور بورا (۱۹۷۹) برگزار گردیده‌اند به نوعی بر موضوع مدیریت مبتنی بر ارزش‌ها و لزوم داشتن برنامه مدیریتی ارزش مینا تأکید داشته‌اند؛ در این راستا دستورالعمل‌ها و راهنماهای عملیاتی متعددی نیز توسط سازمان‌ها و مؤسسات معتبر بین‌المللی منتشر شده است. جدول ۱، دیدگاه‌های اصلی کنوانسیون‌ها و دستورالعمل‌های عملیاتی سازمان‌ها را جمع‌بندی نموده است.

بازخوانی و واکاوی نظریه‌های بین‌المللی مرتبط با مدیریت ارزش مینا در مکان‌های فرهنگی - تاریخی

جیمز کرنخستین شخصیتی است که پس از برگزار شدن مجمع عمومی ایکوموس استرالیا در شهر بورا، به توسعه مفهوم اهمیت معنایی مکان پرداخت؛ او در سال ۱۹۸۲ میلادی با ارائه پلان حفاظتی برنامه‌ای سیستماتیک مبتنی بر ارزش‌ها و اهمیت معنایی میراث، به منظور توسعه حفاظت و برنامه‌های مدیریتی ارائه نمود. جیمز کر وازه "حفاظت" و "مدیریت حفاظت" را یکسان معرفی نموده و معتقد است برنامه مدیریت حفاظت به عنوان اصطلاحی عمومی است که تنوعی از فعالیت‌ها را

شکل ۶. مراحل و بخش‌های مختلف ارزیابی ارزش و کاربری آن در سیاستگذاری در مدیریت ارزش مینا، منبع: [۲۳]، بازترسیم: نگارندگان

شماره مقاله	ادبیات مدیریت ارزش مبنا	سال	نظریه پرداز	دیدگاه اصلی / چارچوب پیشنهادی برای تدوین برنامه مدیریت ارزش مبنا
۱	نظریه پردازان بین المللی	۱۹۸۲	جیمز کر James Semple Kerr	توسعه مفهوم اهمیت معنایی مکان پرداخت. ارائه رویکرد سیستماتیک برای توسعه حفاظت و برنامه های مدیریتی مبتنی بر ارزش ها و از همه مهم تر بر مبنای اهمیت فرهنگی مکان را ارائه داد.
۲		۱۹۹۵	پیرسون و سالیوان Pearson & Sulivan	پلان مدیریتی به عنوان ابزاری برای نیل به اهداف مدیریت ارزش مبنا دارای ویژگی های زیر است: - قابل اجرا توسط مقامات محلی صاحب، که کنترل آن را برعهده دارند - توجه به نیازها و خواسته های جامعه، و به خصوص آلهایی که ارتباطی خاص با مکان دارند - از نظر مالی امکان پذیر و از نظر اقتصادی پایدار باشد. - دارای انعطاف پذیری کافی جهت بازنگری، ارتقا یا تغییر
۳		۲۰۰۳	رندال میسون Randall Mason	- تمام مدل هایی که بر مدیریت ارزش مبنا دلالت دارند شامل مرحله ای است که در آن مسئله اهمیت معنایی سایت یا بنا مطرح می شود.
۴		۲۰۰۸	ورتینگ و باند Worthing & Bond	- پلان حفاظتی زمانی که به همراه یک مرحله دیگری به نام پلان مدیریتی باشد، کارا خواهد بود. - پلان مدیریتی در بی شناسایی نیازهای مکان تاریخی با تمرکز بر اهمیت معنایی آن است و هم چنین به چگونگی توسعه مکان، و تعیین مسائل کلیدی مدیریت مربوط به آن و اینکه چگونه مورد هدف گذاری قرار خواهد گرفت، در واقع نیاز به حرکت از یک چشم انداز به سوی سیاست های کلی و دستورالعمل ها و اقدامات خاص.
۵		۲۰۰۸	ون بالن Van Balen	ارائه چارچوب مفهومی نارا گرید به منظور ارزیابی جنبه های مختلف ارزش های آثار میراثی و در واقع زمینه ای برای بازشناخت اهمیت معنایی و ارزش های مکان به عنوان اصلی ترین مؤلفه تعریف کننده مدیریت ارزش مبنا است.
۶		۲۰۱۲	بندرین و ون اوور Bandrin & Van Oers	- مدیریت میراث را معادل مدیریت تغییر می داند. - منظر شهر تاریخی به عنوان ابزاری برای مدیریت تغییر است.

جدول ۲. جمع بندی نظریه های مرتبط با مدیریت ارزش مبنا در مکان های فرهنگی تاریخی، منبع: (نگارندگان)

«برنامه مدیریتی باید توسط مقامات محلی قابل اجراء باشد و در عین حال به نیازهای حال و آینده جامعه توجه نماید، توجیه و پایداری اقتصادی داشته و به حدکافی انعطاف پذیر باشد تا بتوان آن را بازنگری نمود [۲۲].»

رندال میسون (۲۰۰۲) نیز معتقد است درک حفاظت و ارائه رویکرد مناسب مدیریت حفاظت در آثار تاریخی و فرهنگی، ارتباطی مستقیم با مؤلفه های ارزشی استحصالی از آن دارد. میسون چنین اذعان دارد که تمام مدل هایی که بر مدیریت ارزش مبنا دلالت دارند شامل مرحله ای هستند که در آن مقوله اهمیت معنایی مکان مطرح است. «مدیریت ارزش مبنا بهره برداری هماهنگ و ساختاریافته مکان میراثی با هدف حفاظت از اهمیت معنایی مکان (شامل ارزش های منتسب به اثر) است که توسط مسئولان حکومتی یا سایر مالکان، متخصصان و شهروندان و گروه های ذی نفع قانونی دیگر به آن نسبت داده می شود» [۲۳]. میسون فرآیند ارزیابی ارزش و کاربست آن در برنامه مدیریت را در سه مرحله درک

در بردارد، در این برنامه جلوگیری از رویکردهای تجارتي و متخصص محور اهمیت بسزایی دارد و می بایست توسط گروهی از مردم انجام پذیرد [۲۱]. در این راستا و فرآیندی را به منظور تدوین برنامه مدیریت حفاظت ارائه می نماید که شامل دو مرحله اصلی است:

یک- درک مکان: الف - جمع آوری شواهد، ب - تحلیل شواهد و اسناد، ج- ارزیابی اهمیت معنایی مکان؛

دو- سیاستگذاری و اجرای آن: تدوین سیاست مدیریت حفاظت، استراتژی ها و اختیارات لازم برای اجرای آن ها براساس نیازهای تمام گروه های ذینفع و حفاظت از اهمیت معنایی مکان.

در ادامه، پیرسون و سالیوان (۱۹۹۵) با تأکید بر نقش مهم و کلیدی ارزیابی اهمیت معنایی مکان، و ویژگی های برنامه مدیریتی ارزش مبنا را به عنوان ابزاری برای حفاظت و ارتقاء اهمیت مکان به شرح ذیل معرفی می نمایند:

و شناخت، تحلیل و ارزیابی و نهایتاً مرحله پاسخ‌دهی معرفی می‌نماید (شکل ۶).

به‌علاوه، ورتینگ و باند (۲۰۰۸) معتقدند مدیریت ارزش مبنا به معنی درک ارزش‌های فرهنگی یک مکان خاص است و اینکه چه جنبه‌هایی از مکان دارای این ارزش‌ها بوده و آن‌ها را به خوبی نمایان می‌کند. آنها با معرفی پلان مدیریتی به عنوان ابزاری برای نیل به اهداف مدیریت ارزش مبنا، توالی تدوین آن را ارائه می‌نمایند و معتقدند که پلان حفاظتی هنگامی موثر خواهد بود که به همراه مرحله دیگری با عنوان برنامه مدیریتی باشد. از سایر نظریه‌پردازان مرتبط با این حوزه می‌توان به ون بالن اشاره نمود، او [۲۴]، از طریق پیشنهاد چارچوبی مفهومی با عنوان نارا گرید مبتنی بر توصیه‌های منشور نارا در راستای کاربردی نمودن مفهوم اصالت گام موثری برداشته است، تا از رهگذر آن بازشناخت ابعاد و جنبه‌های متفاوت ارزش‌های آثار میراثی میسر گردد. از این رو، نارا گرید می‌تواند به عنوان زمینه‌ای برای بازشناخت ارزش و اهمیت معنایی مکان به کار رود به گونه‌ای که سایر چارچوب‌ها بر آن منطبق گردند [۲۴].

بندرین و ون اوئرز (۲۰۱۲) با بیان اندیشه‌ای مشابه با جیمز کر مفهوم مدیریت تغییر را معادل با مدیریت ارزش مبنا قرار داده‌اند و منظر شهری تاریخی را ابزاری برای مدیریت تغییر معرفی می‌نمایند. ایشان معتقدند که رویکردهای نوین در حفاظت نگرش سنتی و قانون‌گذاری از بالا به پایین و متخصص محور به ارزش‌های میراث فرهنگی را دچار تحول نموده‌اند و ارزش‌های میراث فرهنگی به واسطه حضور تمام گروه‌های جامعه مدیریت می‌گردند [۲۵].

قابل مشاهده است که نظریه‌های صاحب‌نظران نیز در راستای مباحثی است که در کنوانسیون‌ها و دستورالعمل‌های عملیاتی سازمان‌های بین‌المللی به آنها تأکید شده است.

جایگاه میراث فرهنگی، ارزش‌ها و اولویت آن‌ها در فرهنگ اسلامی

تغییر ارزش‌ها در جوامع مختلف بنا به شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی و سیستم ارزشی حاکم بر آن جامعه محلی امری بدیهی می‌باشد که این امر مورد توجه منشورهای بین‌المللی مربوطه نیز بوده است [۳]؛ انسان‌ها به عنوان اصلی‌ترین عامل تعیین‌کننده ارزش‌ها در هر زمان و مکان مختلف می‌توانند درک متفاوتی از ارزش‌های میراث فرهنگی داشته باشند،

از این رو بازنگری ارزش‌ها و نهایتاً نقش آن‌ها در مدیریت میراث فرهنگی در چارچوب فرهنگ اسلامی و مختص جوامع اسلامی ضرورت می‌یابد و از طرفی دیگر چنانچه ارزش‌های میراث فرهنگی با سیستم ارزشی یک جامعه تنظیم نشود، نمی‌توان انتظار توجه مادی و معنوی چشمگیری از آن جامعه داشت.

قرآن کریم به عنوان اصلی‌ترین مرجع مسلمانان و خواستگاه تمامی ارزش‌ها در جامعه اسلامی می‌تواند منبع معتبری برای بررسی جایگاه گذشته، میراث فرهنگی و ارزش‌های آن، نحوه مدیریت و سیاستگذاری در فرهنگ اسلامی قرار گیرد. در جامعه اسلامی کلیه روابط فردی و اجتماعی و قوانین حاکم بر آن مستقیم یا غیر مستقیم از مفاهیم قرآن سرچشمه می‌گیرد و در واقع بهترین مرجع برای دریافت ارزش‌های اجتماعی است از آنجا که رابطه‌ی مستحکمی بین سیاست‌های مدیریت حفاظت از میراث و ارزش‌های اجتماعی در هر جامعه وجود دارد لذا نقش و اهمیت قرآن کریم در وضع و تنظیم ارزش‌های اجتماعی در جوامع اسلامی قابل انکار نیست [۳]. حقیقت آن است که در قرآن کریم اشارات مستقیم و صریحی به مقوله میراث فرهنگی، اولویت ارزش‌ها و نقش آن‌ها در سیاستگذاری و مدیریت آن وجود ندارد لیکن می‌توان با بهره‌گیری از برخی تحلیل‌هایی که مهدی حجت (۱۳۸۰) از آیات قرآنی در این راستا نموده است مفاهیمی را استنباط و از آن‌ها در تنظیم چارچوب مفهومی پژوهش استفاده کرد. بررسی آیات قرآنی از جمله آیه ۶۶ سوره بقره، ۱۳۷ آل عمران و ۷۸ الاعراف حاکی از آن است که هدف از بازگشت و مطالعه گذشته، عبرت‌آموزی و کشف اطلاعاتی از آن است [۳] به گونه‌ای که در آیه ۶۶ سوره بقره چنین آمده است:

«فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ»
«و آن‌ها را عبرت معاصران و آیندگان و اندرزی برای پرهیزگاران گردانیدیم»

بنابراین قرآن برآمونده بودن بازگشت به تاریخ و آثار گذشته اشاره می‌نماید و با تکرار آن در آیات مختلف و در زمان‌های گوناگون بر اهمیت مطالعه تاریخ و آثار گذشتگان تأکید مضاعف می‌نماید لذا باید دید که ارزش‌هایی که آثار گذشتگان واجد آن هستند از دیدگاه قرآن کدامند، چه جایگاه و اولویتی در فرهنگ اسلامی دارند؟ تا بتوان از آن‌ها در تنظیم مدل مفهومی مدیریت ارزش مبنا در مکان‌های فرهنگی - تاریخی بهره جست.

برای دستیابی به اولویت ارزش های آثار گذشتگان در فرهنگ اسلامی، شاید مراجعه به آیاتی که عموم مردم را به آثار گذشتگان فرامی خواند و آن را مختص گروه های خاصی از جامعه نمی نماید، خالی از لطف نباشد.

« فَجَعَلْنَا لَهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ » و آنان را در شمار پیشینیان و داستانی برای آیندگان قرار دادیم.

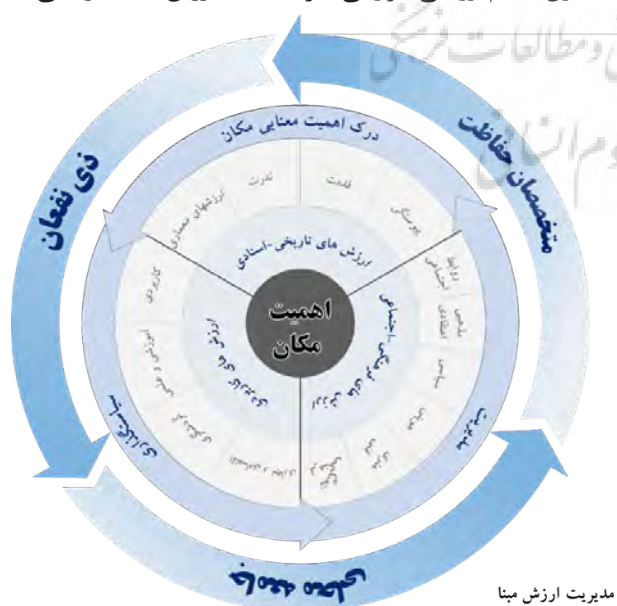
بنابراین با توجه به اینکه عموم مردم در مرحله اول صرفاً به واسطه برداشت عاطفی و حسی، آن را ارزشمند تلقی می نمایند [۳] قاعدتاً ارزش های عاطفی (حسی) از دید قرآن در ردیف اول قرار می گیرند

که زیرارزش های هویتی، اعتقادی و سایر ارزش های مرتبط در این دسته قرار دارند. فیلدن (۲۰۰۳) نیز در این رابطه معتقد است که یک بنای تاریخی اثری است که در ما حسی از شگفتی برانگیخته و مارا دعوت به درک بیشتر از مردم و فرهنگی که آن را ساخته می نماید این اثر تاریخی دارای طیف گسترده ای از ارزش های متعدد نیز می باشد اما تأثیر اولیه آن همواره احساسی است [۲۶]. قرآن کریم پس از دعوت همگان به آثار گذشتگان، با ارائه جزئیاتی از آثار باقی مانده (علاوه بر تاریخ گذشته، شامل آثار فیزیکی باقی مانده نیز می باشد) و ویژگی هایی چون «مُتَوَسِّمِينَ» یا پژوهندگان، «أُولَى الْهُمَى» یا خردمندان، «سؤال کنندگان»، «اهل توجه» و... به ارزش های تاریخی و علمی آثار گذشتگان اشاره می نماید چنانچه براساس مطالعات تاریخی است که بسیاری از سؤالات خردمندان پاسخ داده می شود بنابراین ارزش علمی به دنبال درک ارزش های تاریخی آثار خواهد بود و بدین ترتیب اولویت ارزش ها از دیدگاه قرآن ۱- ارزش های عاطفی (احساسی)، هویتی، اعتقادی و... ۲- ارزش های تاریخی- اسنادی و ۳- ارزش های علمی می باشد.

با توجه به میزان تأکیدی که قرآن کریم بر بازگشت به گذشته و مطالعه آن می نماید و حتی بر ارزش های آثار تاریخی اشاره و با بیان جزئیاتی اولویت بندی نیز می نماید، مشارکت در حفاظت و نگهداری از این آثار به عنوان یک مسئولیت دینی و اخلاقی برای هر مسلمانی تعریف می گردد. واقعیت آنست که بر مبنای فرهنگ اسلامی، مدیریت در جامعه اسلامی می بایست با اصل قرار دادن نیازهای جامعه محلی و احترام به آنان باشد [۲۷] و این موضوع منطبق بر همان اصول بین المللی است که امروزه در حوزه مدیریت ارزش مبنای مکان های تاریخی- فرهنگی با تدوین برنامه های مدیریتی و حفاظتی برپایه مشارکت و نیازهای تمام گروه های ذینفع و جامعه محلی، به آن تأکید شده است.

دستاورد تحقیق: توسعه چارچوب مفهومی مدیریت ارزش مینا در مکان های فرهنگی-تاریخی

بازخوانی کنوانسیون ها، دستورالعمل های عملیاتی و نظریه های مرتبط با موضوع پژوهش بیانگر آن است که "اهمیت معنایی مکان" شامل کلیه ارزش های زیبایی شناختی، تاریخی، علمی، اجتماعی، معنوی و... برای نسل های گذشته، حال و آینده می باشد [۱۳]. مفهوم "اهمیت معنایی مکان" هسته ی اصلی مدیریت ارزش مینا را تشکیل می دهد و در بردارنده ی گونه های مختلف ارزش و زیرارزش های مربوطه است که این نظام ارزشی در هر جامعه ای مبتنی بر شرایط فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی حاکم بر آن است از این رو ضرورت دارد دسته بندی ارزش ها در جامعه اسلامی مبتنی بر فرهنگ اسلامی و قرآن کریم باشد در این راستا نظام ارزشی موجود در حلقه دوم و سوم چارچوب مفهومی پژوهش صرفاً بر مبنای استنباط از آیات قرآن کریم، اقتباس از دسته بندی ارائه شده توسط حناچی و پورسراجیان (۱۳۹۱) و توجه به واقعیات اجتماعی که خود را در قالب نیازها و قابلیت ها منعکس می نماید تنظیم گردیده است. سه دسته ی "ارزش های فرهنگی-اجتماعی"، "ارزش های تاریخی-اسنادی" و "ارزش های کاربردی" با زیرارزش های مرتبط به خود حلقه دوم و سوم چارچوب مفهومی را تشکیل می دهند که بر مبنای اولویت بندی مستخرج از فرهنگ اسلامی، ارزش های اجتماعی- فرهنگی به عنوان اصلی ترین ارزش های بشری [۲۸] و در برگیرنده ارزش های عاطفی (هویتی) مورد تأکید قرآن در ردیف اول نظام ارزشی قرار می گیرد جایگاه ارزش های تاریخی-

شکل ۷. چارچوب مفهومی مدیریت ارزش مبنای مکان فرهنگی تاریخی، منبع: (نگارندگان)

اسنادی در این چارچوب منطبق بر دیدگاه قرآن کریم می‌باشد و دسته سوم که مربوط به ارزش‌های

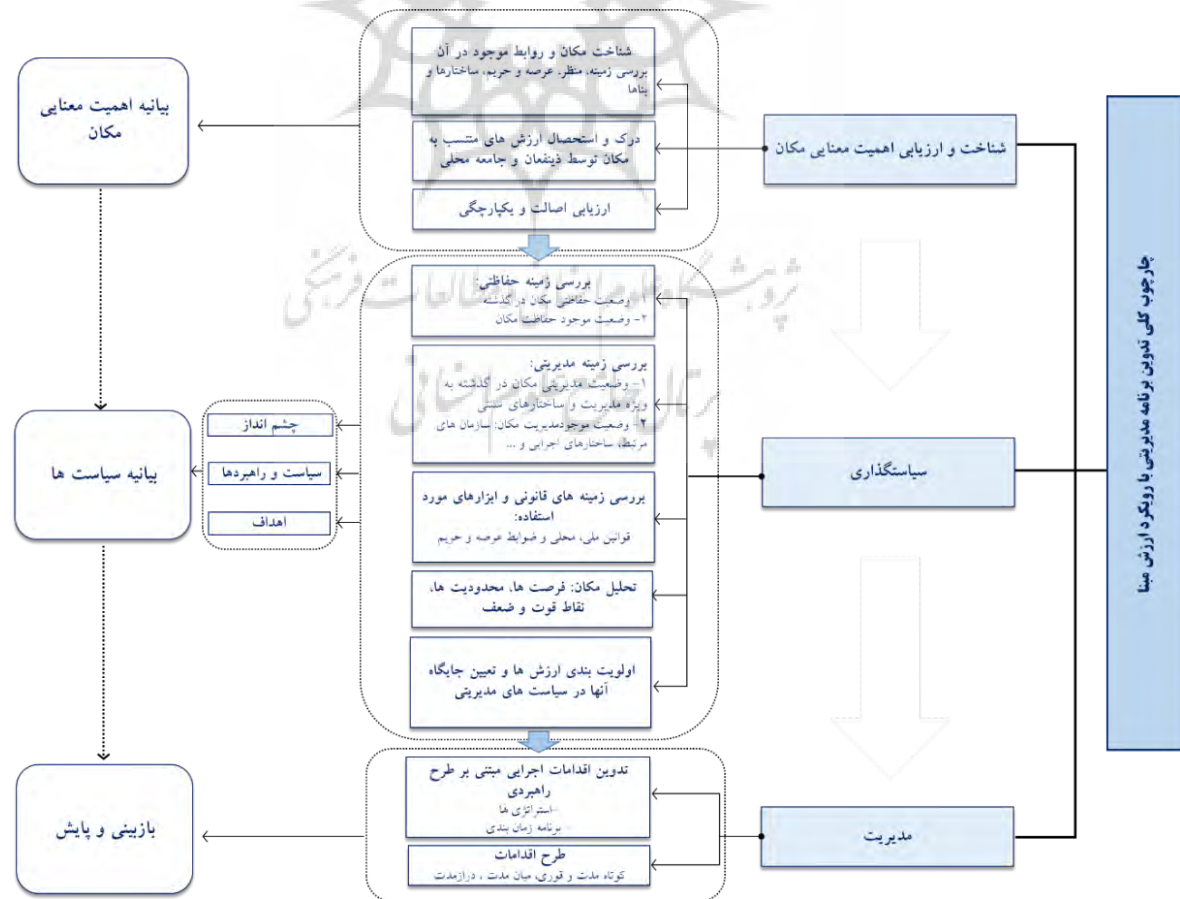
کاربردی است به واسطه کارکرد مکان در جامعه معاصر، بهره‌برداری علمی و آموزشی (مورد تأکید قرآن کریم) و منافع اقتصادی که متکی بر سایر ارزش‌های میراث فرهنگی است، قابل تعریف است.

برای نیل به اهداف مدیریت ارزش‌مبنا، مبنی بر حفاظت اهمیت معنایی مکان و ارتقا ارزش‌های آن، سه مرحله ۱- درک اهمیت معنایی مکان، ۲- سیاستگذاری و ۳- مدیریت؛ دارای اهمیت ویژه‌ای می‌باشند. به علاوه، در کلیه مراحل این فرآیند باید سه گروه "متخصصان حفاظتی"، "جامعه محلی" و "ذینفعان قانونی" مشارکت داشته و جایگاه ویژه‌ای برای جامعه محلی در نظر گرفته شود [۱۸] یعنی تمام گروه‌های جامعه در فرآیند مدیریت سهیم بوده و نقش اساسی دارند این مهم به عنوان یکی از اصولی است که در چارچوب مدیریت مبتنی بر ارزش‌های اسلامی نیز تعریف گردیده است [۲۶]. تفاوت مدیریت سنتی و ارزش‌مبنا در حلقه آخر چارچوب به وضوح قابل مشاهده است، در رویکرد سنتی متخصصان حفاظتی و مقامات دولتی تعیین‌کننده ارزش‌های مکان بوده و

برنامه مدیریتی با تصمیم آن‌ها تدوین می‌گردد لیکن در رویکرد ارزش‌مبنا تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی از پایین به بالا و برعکس رویکرد سنتی است (شکل ۷) [۱].

منشور بورا به عنوان اولین و اصلی‌ترین سندی که در رابطه با اهمیت معنایی مکان و مدیریت مبتنی بر ارزش‌ها، چارچوب مشخصی ارائه نموده است، مبنای این پژوهش برای ارائه چارچوب کلی تدوین برنامه‌ی مدیریتی ارزش‌مبنا قرار گرفته است. فرآیند پیشنهادی این منشور در آخرین نسخه منتشر شده (۲۰۱۳) دارای سه گام اصلی ۱- درک و شناخت اهمیت معنایی مکان، ۲- سیاستگذاری و ۳- مدیریت مبتنی بر سیاست‌ها است. که برای هر کدام از مراحل، زیرمرحله‌ای ارائه نموده است (شکل ۱). کلیه مراحل به واسطه مشاوره و مشارکت متخصصان، جامعه محلی و ذینفعان امکان‌پذیر است.

این تحقیق با مبنا قرار دادن منشور بورا، تکمیل برخی جزئیات با استفاده از چارچوب ارائه شده توسط جیمز کر (1982)، منشور ایکوموس نیوزیلند، رهنمودهای یونسکو و مؤسسه گتی و با عنایت به الزامات محلی و فرهنگ اسلامی، به ارائه چارچوب کلی تدوین برنامه مدیریتی با رویکرد ارزش‌مبنا می‌پردازد (شکل ۸).

شکل ۸. چارچوب کلی تدوین برنامه مدیریتی ارزش مبنا، منبع: (نگارندگان)

این چارچوب می‌تواند برای هر مکان فرهنگی تاریخی واجد ارزش‌های میراثی در سطوح ملی و جهانی قابل استفاده باشد. بخش مهم و حساس این فرآیند، ارزیابی ارزش‌ها و اولویت‌بندی آن‌ها از طریق مشاوره با کلیه گروه‌های ذینفع و جامعه محلی است که برآیند و نتایج حاصل از آن منجر به سیاستگذاری بر مبنای ارزش‌های اولویت‌بندی شده می‌باشد [۱۷] به طور مثال چشم‌انداز، سیاست و راهبردهای مربوط به ارزش‌های درجه یک (در واقع پراهمیت‌ترین ارزش با بالاترین اولویت) منجر به تدوین اقدامات مربوطه خواهد شد و برای ارزش‌های درجه ۲ و ... نیز این روند به همین ترتیب ادامه خواهد یافت.

نتیجه‌گیری

مقاله حاضر نخست به بازخوانی اسناد، دستورالعمل‌های عملیاتی سازمان‌ها و نظریه‌های مرتبط با مدیریت ارزش مینا در مکان‌های فرهنگی-تاریخی پرداخت و سپس جایگاه میراث فرهنگی، ارزش‌ها و اولویت آن‌ها در فرهنگ اسلامی بررسی نمود. بر مبنای بررسی‌های انجام شده و جمع‌بندی مطالعات، چارچوب مفهومی مدیریت ارزش مینا را در مکان‌های فرهنگی-تاریخی به عنوان دستاورد پژوهش ارائه نمود. اهمیت معنایی مکان به عنوان هسته‌ی اصلی چارچوب مفهومی پژوهش در بردارنده‌ی ارزش‌های متعدد میراث است و نظام ارزشی مربوطه مبتنی بر سیستم ارزشی جامعه و مدنظر قرار دادن اولویت‌بندی آن‌ها از دیدگاه قرآن کریم تنظیم گردید. نیل به اهداف اصلی مدیریت ارزش مینا که نگه‌داشت اهمیت معنایی مکان و ارتقاء ارزش‌های آن است، به واسطه سه مرحله‌ی ۱- درک مکان، ۲- سیاستگذاری و ۳- مدیریت مبتنی بر سیاست‌ها، میسر می‌گردد. لازم به ذکر است در تمام اسناد بین‌المللی در کنار تأکید بر مشارکت تمام گروه‌های جامعه‌ی منتفع از مکان شامل متخصصان حفاظتی، جامعه محلی و سایر ذینفعان، این سه گروه به عنوان پایه اولویت‌بندی ارزش‌ها و نهایتاً تصمیم‌گیری در رابطه با مکان معرفی شده‌اند و هم‌چنین در فرهنگ اسلامی نیز رعایت مصالح عمومی، اولویت نیازهای مردم و رفاه حال آن‌ها به عنوان مهم‌ترین اصل در مدیریت مبتنی بر ارزش‌های اسلامی مطرح گردیده‌است که به واسطه مشارکت کل گروه‌های جامعه در فرآیند مدیریت حفاظت امکان‌پذیر می‌باشد. از این‌رو، در چارچوبی که این پژوهش ارائه می‌دهد مهم‌ترین بخش فرآیند مدیریت ارزش مینا، ارزیابی و اولویت‌بندی ارزش‌های مکان است که از طریق مشاوره با کلیه گروه‌های ذینفع و

جامعه محلی به دست می‌آید و نتایج حاصل از آن منجر به سیاستگذاری و مدیریت مکان بر مبنای ارزش‌های اولویت‌بندی شده می‌باشد. دستاورد این پژوهش می‌تواند زمینه‌ی مناسبی برای پژوهش‌های آتی فراهم نماید به این صورت که چارچوب ارائه شده در نمونه‌های موردی مختلف مورد آزمون قرار گیرد تا به واسطه آن چارچوبی تحلیلی قابل کاربست در فرآیند مدیریت مکان‌های فرهنگی-تاریخی حاصل گردد.

پی‌نوشت‌ها

1. Significance
2. Value Based Management or Value Led Management
3. Conventional Approach
4. Material-based approach
5. که پس از اصلاحیه‌ها و تجدید نظرهای به عمل آمده در پیست و ششم نوامبر سال ۱۹۹۹ میلادی به تصویب رسید و مجدداً پس از بازنگری و اعمال تغییرات جزئی نسخه ۲۰۱۳ آن توسط ایکوموس استرالیا تصویب شد.
6. نظر به اینکه اهمیت معنایی مکان در مفهوم خود در بردارنده تمام ارزش‌های منتسب به مکان است لذا به جای عبارت «مدیریت مبتنی بر اهمیت مکان» می‌توان «مدیریت ارزش مینا» را به کار برد که در دستورالعمل‌های عملیاتی سازمان‌ها نیز باین عنوان آمده است.
7. Quebec
8. درک، شناخت و سنجش اهمیت، مفهوم و منزلت فرهنگی ثروت‌های فرهنگی-تاریخی، اصلی پایه و مهم در مدیریت ثروت‌های فرهنگی به شمار می‌آید. ابزارهای مدیریتی، به منظور حمایت و حفاظت از ثروت‌های فرهنگی در برابر حوادث طبیعی و همه‌انواع خطراتی که می‌توانند بر روی اصالت و یکپارچگی آن‌ها و هم‌چنین اهمیت، مفهوم و منزلت فرهنگی شان اثرگذار باشند، باید مورد استفاده قرار گیرند (حناچی، پورسراجیان، ۱۳۹۱: 138).
9. Valletta Malta
10. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)
11. Getty Conservation Institute
12. English Heritage
13. Heritage Lottery Fund
14. مؤسسه تحقیقاتی و حفاظتی گنتی واقع در شهر لس آنجلس کالیفرنیا، به عنوان یک مؤسسه‌ی معتبر بین‌المللی و خصوصی است که در رابطه با حفاظت هنر و معماری تحقیقات ارزشمندی منتشر نموده است.
15. این صندوق بنیادی غیرانتفاعی است که دفتر مرکزی آن در شهر لندن قرار دارد.
16. میراث انگلیس به عنوان یک مؤسسه خیریه‌ای که میراث ملی کشور انگلیس را مدیریت می‌نماید.
17. Conservation Principles, Policies and Guidance for the sustainable management of the historic environment
18. James Semple Kerr
19. Pearson & Sullivan
20. Randall Mason

- 11- ICOMOS Charter. (1994). the Nara Conference on Authenticity in Relation to the World Heritage Convention, Retrieved from: <http://icomos.org/index.php/en/charters-and-texts>. (Accessed on: May 2010).
- 12- Burra Charter. (1999). the Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance. Retrieved from: <http://australia.icomos.org/publications/charters/>. (Accessed: June 2010).
- 13- Burra Charter. (2013). the Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance, Retrieved from: <http://australia.icomos.org/publications/charters/>. (Accessed: June 2010).
- 14- ICOMOS New Zealand Charter. (2010). ICOMOS New Zealand Charter for the Conservation of Places of Cultural Heritage Value, Copies of this charter may be obtained from ICOMOS NZ (Inc.).
- 15- The Valleta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Town and Urban Areas. (2011). ICOMOS, Retrieved from: <http://www.icomos.org/en/charters-and-texts/>. (Accessed: September 2016).
- 16- Mason, R. & Avrami, E. (2002). Heritage Values and Challenges of Conservation Planning. In: J. M. Teutonico & G. Palumbo, eds. Management Planning for Archaeological Sites, An International Workshop Organized by the Getty Conservation Institute and Loyola Marymount University, May 2000. Los Angeles: The Getty Conservation Institute, pp. 26-13.
- 17- The Getty Conservation Institute. (2005). Heritage Values in Site Management, Four Case Studies, Christopher Hudson, Los Angeles, California 1682-90049.
- 18- The Getty Conservation Institute. (2003). Hadrians Wall World Heritage Site, Los Angeles, CA 1684-90049 USA.
- 1- UNESCO. (2013). Managing Cultural World Heritage. UNESCO/ ICCROM/ IUCN/ ICOMOS, pp. 25.
- 2- The Getty Conservation Institute Newsletter. (2001). Conservation, V. 16, No. 3, Los Angeles CA 1684-90049 USA, pp. 8-5.
- 3- Hodjat, M. (2001). Cultural Heritage in Iran: Policies for an Islamic Country. Cultural Heritage Organization Publications (Department of education), Tehran, pp. 110-47, 105-50, 72-44.
- 4- Poulos, I. (2014). The Past in the Present: A Living Heritage Approach- Meteora, Greece, ubiquity press, London, pp. 20-19.
- 5- UNESCO. (1972). UNESCO Convention Concerning the Protection of World Cultural and Natural Heritage. whc.unesco.org/world_he.htm.
- 6- Byrne, D. (1991). Western Hegemony in Archaeological Heritage Management. History and Anthropology, 5, pp. 76-269.
- 7- ICOMOS. (1964). International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (The Venice Charter), Available at: http://www.international.icomos.org/centre_documentation/chartes_eng.htm. (Accessed: May 2008).
- 8- UNESCO. (1998). World Heritage Committee's Report of 22nd session, Kyoto, Japan, 30 November-5 December 1998, Report on the mission to Kakadu National Park, Australia, 26 October to 1 November 1998: <http://www.environment.gov.au/ssd/uranium/mining/arr-mines/jabiluka/pubs/inf18e.pdf>.
- 9- UNESCO. (1994). Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention: whc.unesco.org/en/guidelineshistorical.
- 10- Hanachi, P.; Pourserajian, M. (2012). Revival of historical fabrics (with participatory approach), University of Tehran, Iran, Tehran.

شماره ۳-۷
پاییز ۱۳۹۶

فصلنامه
علمی-پژوهشی

نقش
جهان

context of Iranian historic cities, Ph.D. Thesis, Tehran University, Faculty of fine arts, School of architecture,architecture.

- 19-Heritage Lottery Fund, Conservation Plans for Historic Places (London: Heritage LotteryFund,1998).Heritage Lottery Fund, "Conservation Management Plans," ,2006 2012,http://www.academia.edu/3639647/Conservation_Management_Plans_Original_HLFGuidance.
- 20- English Heritage.(2008). Conservation Principles, Policies and Guidance for the Sustainable ManagementoftheHistoricEnvironment,Available at HistoricEngland.org.uk/advice.
- 21- Kerr,J.(2013). Conservation Plan; A guide to the Preparation of the conservation plans for places of European cultural significance, Australia ICOMOS,pp.3-1.
- 22- Worthing, Derek. Bond, Stephen.(2008). Managing built Heritage: The role of cultural significance. London: Blackwell Publishing. OXFORD.
- 23- Mason. R.(2002). Assessing Values in Conservation Planning: Methodological Issues and Choices, The Getty Conservation Institute, pp. 30-5.
- 24- Van Balen, K .(2008). The Nara Grid: An Evaluation Scheme Based on the Nara Document on Authenticity, In Waite, Diana. (Ed.), APT Bulletin,pp. 45-39, Vol. XXXIX, No.3-2, Published by Association for Preservation Technology International.
- 25- Bandrin, F ; Van Oers, R.(2012). The Historic Urban Landscape Managing Heritage in an Urban Century,Wiley – Blackwell,England,pp.36.
- 26- Feilden, B. (2003). Conservation historic building. (third edition). Architectural Press, Oxford-England.
- 27- Foroozandeh dehkordi, L.(2009). Studing the value system of Islam and other management schools, Rahbord- e- tosee Journal,No. 17, pp.178-166.
- 28- Mahdavinejad, M.(2008). New architecture in the valuable context; Application of contemporary architecture in the valuable

